

6. POJISTNÉ NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ, NEMOCENSKÉ A DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

V této a následující kapitole je hlavním cílem zvládnutí základních principů z oblasti vztahů vznikajících mezi zaměstnancem, zaměstnavatelem a Českou správou sociálního zabezpečení. Po prostudování potřebné části doporučené literatury, zodpovězení položených otázek a zpracování uvedených úkolů budete připraveni orientovat se ve vymezení poplatníků a stanovení příjmů, které vstupují do vyměřovacího základu. Neméně důležitou součástí této kapitoly je získání praktických dovedností v přihlášení nového zaměstnavatele a jeho prvního zaměstnance do rejstříku organizací, ohlašování změn apod.

6.1 Základní pojmy

Dočasná pracovní neschopnost

Situace definovaná § 15 zákona o nemocenském pojištění, kdy je zaměstnanec lékařem uznán dočasně neschopným k výkonu svého dosavadního zaměstnání pro nemoc, úraz nebo z důvodu poskytování lázeňské péče.

Nemocenské dávky

Dávky nemocenského pojištění jsou dávky nárokové, peněžité a opakující se, u zaměstnanců se poskytují čtyři druhy dávek: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Ochranná lhůta

Doba po skončení pracovněprávního vztahu, ve které má zaměstnanec nárok na výplatu nemocenských dávek u nově vzniklých nároků, maximálně 7 dnů.

Podpůrčí doba

Období, po které může zaměstnanec pobírat nemocenské dávky, počítá se od vzniku pracovní neschopnosti až do případného uznání invalidity, maximálně 380 dnů.

Pojistné na sociální zabezpečení

Jedná se o příjem státního rozpočtu a zahrnuje pojistné na důchodové a nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Rozhodné období

Rozhodným obdobím je obvykle 12 kalendářních měsíců před měsícem, ve kterém vznikl nárok na nemocenské dávky, pokud nemocenské pojištění trvalo aspoň po tuto dobu.

Vyměřovací základ pro odvod pojistného zaměstnance

Je úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském nebo důchodovém pojištění. Jedná se o plnění, která je zúčtována jako náklad nebo úbytek prostředků a které bylo v peněžní nebo nepeněžní formě poskytnuto zaměstnanci. Pro výpočet dávek stanovíme denní vyměřovací základ.

Vyloučení nároku na nemocenské

Nárok na nemocenské nemá ten, kdo si přivodil pracovní neschopnost v úmyslu vylákat nemocenské, nebo zaviněnou účastí ve rvačce, nebo jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků. Při spáchání úmyslného trestného činu, za nějž zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice přesahuje jeden rok.

Započitatelný příjem

hrubý příjem, z něhož se platí pojistné na sociální zabezpečení a který byl zúčtován do rozhodného období, slouží pro výpočet denního vyměřovacího základu.

6.2 Kde hledat další informace?

Zákon č. 589/1992Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Kolektiv autorů: *Abeceda mzdové účetní 2012*. 22. vyd., Olomouc, Nakladatelství ANAG, 201. (především 8. až 10. kapitola)

Zde si doplňte nejméně tři další vhodné zdroje dle vlastního výběru.

.....
.....
.....

6.3 Komentář k vymezení základních pojmů

Systém sociálního zabezpečení řeší sociální situace, na které je možné se dopředu připravit, a to tím způsobem, že odložíme část finančních prostředků k řešení budoucí sociální situace; jde o případy:

- a) krátkodobé ztráty pracovní schopnosti - nemocenské pojištění,
- b) dlouhodobé ztráty pracovní schopnosti - důchodového pojištění – slouží k placení dávek starobního, invalidního, vdovského důchodu apod.,
- c) ztráty zaměstnání – „pojištění v nezaměstnanosti“ placené prostřednictvím příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Sociální pojištění je financováno z povinných příspěvků zaměstnanců, zaměstnavatelů, OSVČ, státu, dobrovolnými účastníky, uhrazené pojistné je příjmem státního rozpočtu.

Tabulka č. 7-1 Sazby pojistného na sociální zabezpečení

<i>v % vyměřovacího základu</i>	<i>Zaměstnavatel</i>	<i>Zaměstnanec</i>	<i>OSVČ</i>	<i>Dobrovolní účastníci důchodového pojištění</i>	
Nemocenské pojištění					
Důchodové pojištění					
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti					
Celkem					

6.4 Prostor pro zpracování hlavních úkolů

Nejprve se vraťte znovu do kapitoly druhé, do té části, kde máte v tabulce uveden stručný popis pracovních míst pro nové zaměstnance Vaší fiktivní firmy. Pro jednotlivá pracovní místa jste vybrali vhodnou formu uzavření pracovněprávního vztahu, v páté kapitole jste zjistili, zda jsou mzdy a odměny plynoucí z těchto příjmů součástí vyměřovacího základu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění. Nyní rozhodněte a doplňte do tabulky, zda a za jakých podmínek se mzda nebo odměna za práci stane vyměřovacím základem pro výpočet a odvod pojistného na sociální zabezpečení.

Svoje rozhodnutí stručně odůvodněte:

.....

.....

.....

.....

Další postup:

Vyžádejte si od zaměstnance potřebné doklady, ze kterých potřebujete čerpat informace pro jeho přihlášení. Nejpozději do 8 dnů po změnách týkajících se zaměstnanců je potřeba podat hlášení OSSZ.

Typickými změnami jsou: přijetí a odchod zaměstnance, nástup zaměstnané ženy na mateřskou dovolenou, přiznání důchodu. Hlášení se podává na formuláři, který je možné získat podle aktuální situace z internetových stránek České správy sociálního zabezpečení.

Příklady určení vyměřovacího základu a výpočtů pojistného

Nejdříve budeme pokračovat v souvislém příkladu Vaší fiktivní firmy a určíme vyměřovací základ prvního přihlášeného zaměstnance, potom vypočítáme pojistné, celkovou výši a část, kterou srazíme zaměstnanci.

Další postup:

Zaměstnanec, kterého jste přihlásili u OSSZ, měl za první měsíc po nástupu do firmy zúčtovány následující příjmy:

- základní mzdu 15 000 Kč,
- náhrady cestovních výdajů 240 Kč (stravné za 4 dny),
- 5 000 Kč jako výpomoc po požáru v domácnosti,

Od minulého zaměstnavatele dostal vyplaceno odstupné ve výši 28 520 Kč.

Určete:

1. vyměřovací základ pro pojistné na sociální zabezpečení: .....
2. celkovou výši pojistného. ....
3. část, kterou srazíte zaměstnanci ze mzdy:.....

Určete, jak postupovat u jiného zaměstnance, který ve Vaší firmě začne pracovat na poloviční úvazek, takže mu bude zúčtována poloviční mzda – základní mzda ve výši 7 500 Kč.

.....
.....

Zaměstnavatel má povinnost nejen vypočítat a odvést pojistné na účet příslušné správy sociálního zabezpečení, ale také podat přehled o platbě pojistného.

Další příklady určení vyměřovacího základu

Rozhodněte, zda se bude v uvedených situacích příjem zaměstnance započítávat do vyměřovacího základu, svoje rozhodnutí zdůvodněte:

Zaměstnavatel poskytuje zaměstnancům, kteří odpracovali všechny pracovní směny s výjimkou dnů, v nichž čerpali dovolenou, z produkce své firmy výrobky podle vlastního výběru v hodnotě do 3 000 Kč za měsíc.

.....

Podle kolektivní smlouvy poskytuje zaměstnavatel každému zaměstnanci, který utrpěl pracovní úraz a jehož léčení trvá aspoň 28 kalendářních dnů, částku 5 000 Kč jako náhradu škody v souvislosti s pracovním úrazem.

.....

Zaměstnanec používá služební vozidlo pro služební i pro soukromé účely. Auto mělo pořizovací cenu 485 000 Kč. Patří tato částka do vyměřovacího základu?

.....

Přehled úkolů organizací při provádění nemocenského pojištění

Nemocenské pojištění zaměstnanců organizací provádí příslušná okresní správa sociálního zabezpečení (v Praze Pražská správa sociálního zabezpečení), která také těmto zaměstnancům vyplácí dávky nemocenského pojištění.

Organizace je v průběhu trvání své činnosti povinna:

- přihlásit své zaměstnance vždy do 8 dnů od vstupu do zaměstnání a ve stejné lhůtě ode dne skončení vztahu zaměstnance odhlásit,
- platit pojistné na sociální zabezpečení ve stanovené procentní výši,
- vést evidenci o pracovnících obsahující osobní data, počátek a konec pracovního poměru, vyměřovací základ za jednotlivá mzdová období, jednotlivé složky započitatelného příjmu, odpracovanou dobu, neomluvené zameškané dny,
- předkládat OSSZ potřebné doklady k výplatě dávek nemocenského pojištění a umožnit kontrolu podkladů pro provádění nemocenského pojištění zmocněným zástupcům správy sociálního zabezpečení,
- vést evidenci o dobách zaměstnání a výdělku pro účely důchodového zabezpečení,
- pravidelně měsíčně (nejpozději v den, který je určen pro výplatu mezd) předkládat OSSZ přehled o vyměřovacích základech a pojistném malé organizace a o dalších údajích potřebných k provádění sociálního zabezpečení jejich zaměstnanců za všechny zaměstnance, v tento den je splatné vykázané pojistné,
- po skončení pracovního poměru vystavit zaměstnanci potvrzení o zaměstnání pro dalšího zaměstnavatele.

Změní-li organizace den, který je určen pro výplatu mezd a platů tak, že určí pozdější, je povinna písemně oznámit OSSZ tuto změnu nejpozději jeden den před původním dnem výplaty mezd a platů.

Přečtěte si pozorně následující Všeobecné informace o nemocenském pojištění zaměstnanců a rozhodněte, v kterých situacích se dnes již postupuje odlišně:

Nemocenské náleží zaměstnanci, který je podle zvláštního předpisu uznán dočasně neschopným k výkonu svého dosavadního zaměstnání.

Počínaje dnem vzniku nemocenského pojištění má zaměstnanec nárok na všechny dávky NP.

Účast osob samostatně výdělečně činných na důchodovém a nemocenském pojištění je dobrovolná.

Dohoda o provedení práce účast na nemocenském pojištění nikdy nezakládá.

Výpočet nemocenských dávek zaměstnanců

Nemocenské se vypočítává z denního vyměřovacího základu (DVZ). Stanovíme ho tak, že započitatelný příjem (hrubý příjem, z něhož se platí pojistné na sociální zabezpečení a který byl zúčtován do rozhodného období) dělíme počtem kalendářních dnů rozhodného období (RO). Do počtu dnů rozhodného období se nezahrnují kalendářní dny omluvené nepřítomnosti v práci. Vypočtený denní vyměřovací základ (čili hrubý příjem připadající na jeden kalendářní den) se upravuje, redukuje podle údajů v následující tabulce.

Redukce denního vyměřovacího základu pro výpočet nemocenských dávek

**Denní vyměřovací základ
(DVZ)**

Redukce denního vyměřovacího základu v roce 2012

**Maximální výše upraveného
DVZ**   Max. DVZ =

Další postup:

Vypočítejte a do posledního řádku tabulky č. 7-2 doplňte, jaká je maximální možná výše denního vyměřovacího základu.

Další dávky nemocenském pojištění

Ošetrovné

Peněžitá pomoc v mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

6.5 Další úkoly, příklady a kontrolní otázky

1. Doplňte do následujícího přehledu předpokládané počáteční stavy účtů, sestavte podle záznamů v kapitole 7.3 sled jednotlivých operací, které se týkají pojistného na sociální zabezpečení ve Vaší fiktivní firmě. Určete potřebné doklady, názvy (čísla) účtů.

Během účetního období došlo k těmto hospodářským operacím v oblasti zúčtování vyměřovacích základů a pojistného na sociální zabezpečení:

	Doklad	Účetní operace	Kč	MD	D
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					

Úkol: Zaúčtujte účetní případy na syntetických účtech, v případě potřeby si schémata doplňte.

6.6 Důchodové pojištění

Jaká je současná legislativní úprava důchodového pojištění v České republice?
.....

Které instituce jsou plátcí důchodů?
.....

Jak je vymezena plná a částečná invalidita?
.....

Jaké podmínky musí splňovat žadatel o starobní důchod?
.....

Kdo sepisuje s občany žádosti o důchod?
.....

Co je to důchodový věk? Je pro všechny občany stejný?
.....

Co je tzv. náhradní doba účasti na důchodovém pojištění?
.....

Kdo vyplňuje Evidenční list důchodového pojištění a jaké údaje se na něm uvádějí?

.....

Kdy dosáhne věku potřebného pro důchod muž, který se narodil 7. července 1945?

.....

Podpůrčí doba pro výplatu nemocenského může trvat:

- a) půl roku,
- b) 1 rok,
- c) 3 roky, pouze však v případě, že to určí lékař,
- d) Žádná z odpovědí není správná.

Délka poskytování podpory při OČR je:

- a) 7 (14) kalendářních dní,
- b) 9 (16) pracovních dní,
- c) 5 (10) kalendářních dní,
- d) žádná z odpovědí není správná.

Nemocenské dávky se poskytují za:

- a) pracovní dny,
- b) všechny kalendářní dny,
- c) kalendářní dny s výjimkou svátků,
- d) žádná z odpovědí není správná.

Za dlouhodobý pobyt v zahraničí se pro účely vyplácení dávek nemocenského zabezpečení počítá nepřetržitý pobyt delší než:

- a) 3 měsíce,
- b) 6 měsíců,
- c) 12 měsíců,
- d) žádná z odpovědí není správná.